

Тренирање и менторисање

Разумијевање процеса учења одраслих

Васиљко Шкриван

vasiljko.skrivan@rpz-rs.org

Основна питања за разматрање:

- Учење одраслих, зашто?
- Специфичности учења и поучавања одраслих ученика – полазника?
- Андрагогија, основни принципи ...
- Мотивација, стилови, методе образовања одраслих.
- Андрагошке вјештине наставника који поучавају одрасле
- Шта је то тренирање, а шта менторско?
- Радионица – вјежба за развијање вјештине ..

Учење одраслих, зашто?

- Количина нових техничких сазнања удвостручује се сваке двије године, што значи да је знање стечено током образовања до краја тога процеса већ застарјело.
- Предвиђања упозоравају да ће наше знање застаријевати још брже. Дакле, већ сад бисмо се требали припремати за послове и технологије које још не постоје и нису у употреби те се суочити са рјешавањем проблема за које још ни не знамо какви ће бити.
- Постоје истраживања која предвиђају да ће у будућности људи мијењати у просјеку од 10 до 15 послова током радног вијека.
- и још један важан разлог ....

послови који су били најтраженији у свијету у периоду 2015. - 2020.

1. Стручњак за вјештачку интелигенцију
2. Инжињер роботике
3. Стручњак из области података (Data Scientist)
4. Инжињер за управљање подацима
5. Инжињер за поузданост web странице
6. Стручњак за односе с купцима
7. Представник за развој продаје
8. Инжињер за податке (Data Engineer)
9. Бихевиорални здравствени техничар
10. Стручњак за cyber сигурност.

“Проблеме не можемо ријешити истим начином размишљања којим смо их створили” (Albert Einstein)

- Брзе и честе промјене у свијету захтијевају цјеложивотни развој личних, социјалних и професионалних компетенција појединаца па су савремена друштва суочена с нужним промјенама и у подручју образовања.
- Образовање одраслих није изузето из ових процеса. У оквиру многих пројекта посебна је пажња усмјерена развоју и јачању андрагошких компетенција потребних за рад с одраслим особама.
- Наставници имају значајно различите приступе поучавању одраслих: од оних који поучавање примарно доживљавају као пренос информација до оних који новим концепцијама поучавања подсичу разумијевање наставних садржаја и полазницима преносе знање о концепту „учити како учити“.

Андрагогија

- Наука која проучава могућности, проблеме, методе, и технике системског образовања и васпитања одраслих, а заснована је на филозофији доживотног континуираног учења и усавршавања.
- Андрагогија не искључује формално (школско) образовање, напротив, она обједињује сва три образовна пута:
  - формални (школовање),
  - неформални (курсеви, семинари, вебинари, обуке и сл.)
  - информални (читање књига, новина, гледање тв емисија, претраживање интернета, ...)

Андрагогија

- Педесетих година прошлог вијека почело је коришћење термина андрагогија, а утемељивачем ове науке сматра се амерички научник Малколм Ноулес (Malcolm Knowles)
- Кључни принципи андрагогије су следеће идеје о одраслима као ученицима:
  - природно су мотивисани и самостални у избору (лична добит)
  - доносе преходно животно искуство и знање у ново искуство учења
  - оријентисани су према неком циљу (усмјереност на проблеме)
  - оријентисани су према релевантности садржаја (зашто, како)
  - практични су (повезаност са животом) и
  - захтевају поштовање (аутономија, властито вођење)

Специфичности учења одраслих

- **Мотивација** – одрасли су мотивисани да уче ако постоји за њих неки битан разлог, сврха или циљ. Одговарајућим мотивационим техникама, ова мотивација се може још више подстаћи а пажња одржавати.
- **Контрола** – одрасли имају потребу за контролом свога живота и преузимају одговорност за властито учење.
- **Искуство** – одрасли, свјесно или подсвјесно, повезују ново учење с ониме што већ знају, што су већ спознали, било животним искуством или образовањем.
- **Различитост** – одрасли се међусобно разликују по животном искуству и годинама. Та различитост може оплеменити процесе образовања кроз дијалог и групне дискусије или пројекте.

Специфичности учења одраслих

- **Године** – брзина и способност учења смањује се с годинама, али “дубина” разумијевања/учења се повећава.
- **Циљ** – одрасли се образују са циљем, а научено желе применијени што је могуће прије. Желе да им се информације представе организовано и систематизовано, с јасним кључним елементима.
- **Релевантност (важност)** – одрасли желе знати зашто нешто уче. Садржаји поучавања морају одговарати њиховим потребама и примјени у професионалном или приватном животу.

Специфичности учења одраслих

- **Навике** – одрасли често имају своје навике, које могу бити у супротности од оних које се желе постићи у процесу учења. Тада се јавља отпор и смањена флексибилност у прихватању нових знања па је потребно уложити више времена и увјеравања у исправност садржаја који се поучавају. У супротном, одрасли се могу осјетити “угроженима и нападнутима”.
- **Промјене** – док неке одрасле особе промјена мотивише, други јој се одупиру. Учење обично захтијева промјену ставова, увјерења, облика понашања и начина дјеловања. Зато је важно објаснити сваку дилему или сумњу која се појави у процесу поучавања.
- **Поштовање** – одрасли очекују и захтијевају поштовање, а оно им се исказује уважавањем њихових идеја и мишљења.

Неколико начина уз помоћ којих наставник у образовању одраслих може утицати на мотивацију полазника:

- упознавање полазника и увођење у наставне садржаје (различити начини упознавања полазника, „пробијање леда“)
- повезати образовне садржаје с оним што је полазницима занимљиво, омогућити им избор задатака и активности у току процеса поучавања;
- обликовати задатке у којима полазници могу доживјети успјех („ја то могу“);
- давати чешћу повратну информацију о постигнућима („успјешно сте дошли до рјешења, покушајте и на овај начин доћи до рјешења“);
- повезивати садржаје учења с полазниковим животом, односно личним циљевима („ово је важно јер вам може омогућити да ...“);
- упутити полазника у методе учења („учити како учити“).

Стилови учења

- Сваки полазник образовања одраслих је на неки начин посебан; неко учи самостално читајући и правећи биљешке; неко учи непосредним искуством, радом; неки најбоље уче кроз сарадничко учење у групи , гдје је елемент такмичења важан за процес усвајања знања, ...
- Начин размишљања, обраде и разумијевања информација, зати ставови и понашање који одређују наше склоности у учењу, чине наш стил учења.
- Управо због различитих стилова учења битно је да их наставници препознају и уважавају приликом планирања наставних активности те свој стил прилагоде потребама полазника. Никако не обрнуто!
- Постоје различите теорије о стиливима учења и разни упитници којима се утврђују стилови учења. Риједак је случај да појединац користи искључиво један стил учења, па се говори о стилу који превладава.

Стилови учења

Kolbov ciklus učenja odraslih

BAK теорија

4 фазе искуственог учења (David Kolb)

Honey and Mumford's Learning Styles

Наставне(и) методе(и) образовања одраслих

- За избор одговарајуће методе потребно је познавати предности и недостатке различитих наставних метода те узети у обзир неке критерије који одговарају на слиједећа питања:
  - Одговара ли метода постављеном циљу и води ли развијању вјештина, знања и способности?
  - Омогућава ли метода укључивање различитих стилова учења?
  - Колико је времена, простора и материјала потребно за провођење методе?
  - Који степен предзнања и вјештина захтијева одређена метода?
  - Одговара ли метода стилу поучавања наставника који исту проводи?
  - Захтијева ли провођење методе активност полазника?

најчешће наставне методе образовања одраслих

- **Предавање** : Усмено излагање садржаја, односно велике количине информација.

Предности: Брза и лака припрема, велика количина информација у кратком времену, економичност.

Недостаци: Монотона, тешко се одржава концентрација полазника, нема пуно простора за комуникацију.

- **Презентација**: Преношење информација уз помоћ визуалних наставних средстава.

Предности: Успјешна с великим групама полазника, атрактивност, мултисензорско учење.

Недостаци: Једносмјерна комуникација, пасивност полазника, скупа опрема која захтијева увјежбано руковање.

- **Модификовано предавање** : Наставна метода у којој наставник усмено излаже садржај активно укључујући полазнике.

Предности: Лако се припрема и планира, успјешна у великим групама, економична, потиче сарадњу полазника и наставника.

Недостаци: Пасивност полазника због отежане концентрације, није погодна за развој вјештина.

најчешће наставне методе образовања одраслих

- **Олуја мозгова (brainstorming):** Наставна метода чијом примјеном настаје велик број идеја које служе као полазна тачка за кратку дискусију.

Предности: Потиче интерес и активност полазника, ослањање на њихово знање и искуство, могућност креирања необичних рјешења.

Недостаци: Краткотрајност (прикладна у уводном дијелу), не укључује све полазнике.

- **Групна дискусија :** Активна наставна метода која се ослања на учешће и интеракцију полазника који расправљају о одређеној теми.

Предности: Потиче интерес и активност полазника, ослањања се на њихово знање и искуство, могућност креирања необичних рјешења проблема, омогућује критиковање става или мишљења, а не особе, унапрјеђује комуникацијске и социјалне вјештине, пружа повратну информацију о познавању теме и комуникацијским вјештинама полазника.

Недостаци: Захтијева много времена, тешко се контролише, може се лако скренути с теме, неопходно пажљиво планирање.

најчешће наставне методе образовања одраслих

- **Дебата:** Метода слична дискусији, али захтијева организованију структуру. Користи се кад не постоји само једно рјешење.
  - Предности: Потиче интерес и активност полазника који преузимају водећу улогу. Побољшава вјештине аргументације и унапређује тимски рад.
  - Недостатци: Захтијева много времена, у дебати доминира мањи број полазника.
- **Симулација:** Наставна метода којом се симулишу стварне животне ситуације примјеном различитих средстава или опреме.
  - Предности: Увјежбавају се техничке, механичке и оперативне вјештине нужне у раду. Стјечу се вјештине доношења одлука. Примјењује се искуствено учење, што полазнике чини одговорним за учење и активним у наставном процесу.
  - Недостатци: Метода захтијева већу припрему и анализу након вјежбе. Теже се прилагођава индивидуалним потребама полазника у већим скупинама.

најчешће наставне методе образовања одраслих

- **Играње улога:** Метода у којој полазници глуме ситуације из стварног живота те вјежбају нове облике понашања које могу примијенити у послу или на тај се начин припремити за будуће ситуације.

Предности: Симулира стварни свијет, полазници су активни, имају могућност сагледавања свијета из друге перспективе. Методом се развијају вјештине заузимања и обраде ставова.

Недостаци: Тешко се стандардизује и контролише (полазници се превише уживе у улогу). Потребно више времена за анализу након вјежбе.

- **Студија случаја:** Наставна метода која омогућује увид у одређену проблемску ситуацију, укључује скупну дискусију те доводи до генерализације.

Предности: Може се изводити као индивидуална и/или групна, развија способности критичког размишљања и рјешавања проблема. Полазници су активно укључени у наставни процес. Ова метода развија социјалне вјештине. Процес учења може се посматрати.

Недостаци: Тешко је стандардизовати и контролисати. Метода треба бити прецизно разрађена с јасним упутствима, наставник треба јасно дефинисати циљ.

најчешће наставне методе образовања одраслих

- **Демонстрација:** Метода у којој наставник изводи и показује начин израде задатка или вјештине.

Предности: Олакшава разумијевање и памћење те подстиче интерес. Повезује теорију и праксу. Активан облик учења.

Недостаци: Понекад изискује скупу опрему и потребно је много времена за припрему. Постоји “опасност” да сама демонстрација више заокupi полазнике од теме која се покушава предочити.

- **Пројектна настава:** Наставна метода која се организује са циљем реализације пројекта, а производ се јавно презентује.

Предности: тимски рад, планирање усмерено према циљу, истраживачки приступ, развој социјалних компетенција полазника

Недостаци: Захтијева много времена за припрему и анализу након вјежбе. Можда не одговара полазницима који уче неким другим стилем

најчешће наставне методе образовања одраслих

- **Игра:** Метода којом се понавља или одређује наставни садржај такмичењем или сарадњом полазника.
- Предности: Активност полазника, развија социјалне вјештине. Омогућава учење кроз „забаву“, а процес учења се може посматрати.
- Недостаци: Захтијева много времена за припрему и анализу након вјежбе. Можда не одговара полазницима који уче неким другим стилем. Постоји “мања опасност “ за постизање негативне атмосфере.

Андрагошке вјештине

- Наставници који раде у образовању одраслих, такође морају континуирано развијати своје компетенције – знање, вјештине и способности.
- Ове компетенције су подјељене на:
  - опште компетенције које се састоје од седам надлежности (А1-А7) и
  - специфичне компетенције које се односе на
    - активности у наставном процесу (Б1-Б6) и
    - послове подршке и организације процеса учења (Б7-Б12).

Који су принципи доброг тренирања?

- **Трен(ер)**ирање је усмјерено на различите задатке и вјештине којима тренер помаже побољшање достигнућа и успјешности појединца или тима.
- Тренирање је краткорочно. Тренер ради на одређеним подручјима и након неколико сесија може провјерити достигнуће тренираног (их) и прећи на друго подручје и вјештину или евентуално појачати или поновити рад на истом подручју.
- Тренирање се заснива на оствареним резултатима, односно побољшању постојећих и стицању нових вјештина.
- Тренирање укључује улогу тренера и као критичара који даје повратну информацију полазницима појединачно или тиму.
- Тренирање је постало дио многих животних вјештина, а треба да је усмјерено на специфична подручја или примјену нових вјештина.

Који су принципи доброг менторства?

- **Ментор**ство се углавном заснива на изградњи односа и пружању савјета и подршке којима ментор помаже развоју компетенција и подизању нивоа квалитета рада менторисаног, и за садашњост и за будућност.
- Менторство је дугорочни развојни програм и однос изграђен на повјерењу.
- Менторство захтијева фазу планирања, израде програма и стратегије којом се намјеравају унаприједити компетенције менторисаног.
- Ментори морају бити и добри комуникатори (и слушаоци) и имати позитивне ставове према изазовима.
- Менторство се користи за развој лидера или за специфичне вјештине у предузећима, институцијама, ...школама

Менторство

“Менторство је процес који има за циљ да подржи и охрабри људе како би управљали својим сопственим учењем и максимално искористили своје потенцијале, развили вјештине, побољшали свој рад и постали особа каква су жељели бити.”

Eric Parsloe, The Oxford School of Coaching & Mentoring

Менторство је једносмјеран процес

Менторство се дешава
само од себе

7 mitova o mentorstvu

Потребан вам је
само један ментор

Ментор мора бити
старији

Менторство је могуће
само “очи у очи”

Менторство захтијева
много времена

Сви имају једнака
очекивања

Онлајн тренинг

- Онлајн тренинг (online training) је облик тренирања, без директног контакта са тренером, након чега слиједи самостално остваривања властитих циљева учесника, полазника, клијента,...
- Сарадња се одвија путем интернета. Раније су се позиви обављали углавном путем Skype, а на e-mail су се слали материјали у писаној форми, углавном у PDF формату.
- Сада се користе слични системи са разликом што данас постоји доста практичних апликација са богатим садржајима за комуникацију и прослијеђивање свих врста фајлова.
- Ове апликације олакшавају тренерима и менторима “пружање услуга”, али свим људима омогућавају и олакшавају **самообразовање...**

Самообразовање

- **Самообразовање или самостално учење (самоучење)** или **аутодидактизам** је посебан вид образовања који се остварује сопственим напором, без водства ментора или институције, тј. по правилу без непосредне помоћи других људи. Појединац сам бира садржај који ће проучавати.
- Самообразовање може али не мора бити формално; може бити или допуна или алтернатива формалном образовању.
- Чести разлози самообразовања су жеља за примјеном сопственог стила учења и промјене тог стила. Такво учење је текући процес, чији обим и природа варира од особе до особе.
- Индивидуални облик учења је пут у пожељну будућност учења, а развој информационо-комуникационих технологија је олакшао процес самообразовања.

Још један разлог за учење ....

- Континуирано образовање и учење није важно само са аспекта запослености, конкурентности и продуктивности, већ и са аспекта успјешног обављања својих друштвених и породичних улога.
- Познавање своје стручности и вјештина и упоређивање са другим људима јача наше самопоуздање, али и помаже да схватимо када можемо да се држимо наших одлука и инстинкта, а када нам је ипак потребно да потражимо савјет.
- Међутим психолошка истраживања говоре да нисмо баш нарочито добри у самопроцјени, односно да често прецењујемо властите способности. Назив за ову појаву, мањка знања а вишка самопоуздања, је Данинг-Кругеров ефекат (DunningKruger effect).
- https://www.ted.com/talks/david_dunning_why_incompetent_people_think_they_re_amazing/transcript?language=sr#t-298050

Радионица: Развијање вјештине управљања самообразовањем

- Послије доношења одлуке да самостално учите (коју сте засновали на увиду у сопствене потребе и могућности), односно послије доношења одлуке да реализујете један пројекат самосталног учења, планирајте вашу активност одговарајући на слиједећа питања:
  1. Зашто ћу учити, који циљ желим постићи? (да репродукујем, да разумијем, да критикујем, да формирам сопствени, креативни став...).
  2. Шта ћу учити? (из које области, које садржаје, знања или вјештине...)
  3. Које медије / изворе ћу користити? (аудио, текст, електронске...)
  4. Које активности ћу предузимати? (методе учења и врсте читање, слушање, биљежење, цртање...)
  5. Гдје ћу учити? (код куће, на радном мјесту, у библиотеци...)
  6. Када ћу учити? (увече, ујутро, послеподне, да ли је потребно реорганизовати вријеме...)
  7. Шта би могло блокирати или подстицати моје учење? (физички услови: простор, освјетљење, хладноћа / топлота ; социјални услови: присуство других; психолошки услови: концентрација, мотивација...)
  8. Када процјењивати (на крају и/или у току учења); шта процј. (адекватност одабраних медија, метода учења, начина биљежења, запамћено, ...) ; како процј. (преслушавањем, скицом, шемом, тезама...)

Други дио (наредних дана)

- С обзиром да се организовањем стварају механизми којима се план претаче у акцију, отпочните са спровођењем плана, **организујте** све што сте планирали, повежите ресурсе који су пореклом из вас и око вас, повежите и реализујте одговоре на претходно постављена питања.
- 1. Организујте мјесто – простор за учење, учините оптималним и одржавајте ту оптималност у току учења.
- 2. Организујте вријеме - колико сати учити у току дана, када правити паузе и које дужине; придржавајте се тога распореда.
- 3. Организујте садржај – подјелите цјелину на логичне дјелове.
- 4. Организујте процес учења – подјелите га на етапе (у складу са организацијом времена и садржуја); одредјелите се за методе учења и биљежења.

Трећи дио (наредних дана)

- **(Руко)водите**, усмеравајте сопствени процес учења поштујући правила концентрације, поступности, систематичности и повезивања са искуством.
- 1. Превазилазите баријере у учењу, било да су објективне (бука, хладноца / топлота...) или субјективне природе (умор, слаба концентрација...)
- 2. Подстичите сопствени процес учења различитим наградама и поткрепљењима (чај, кафа...), а посебно субјективним подстицајима (задовољство постигнутим резултатима...)

Четврти дио (наредних дана)

- Примјените инструменте контроле и процјене предвиђене планом.
- 1. Упоредите план са реалним током и резултатима учења. Да ли сте одступили од планираног и зашто?
- 2. Извуците поуку из сопственог искуства у учењу.